

De intieme ervaring

Elke van Campenhout

‘Vous dites que vous voulez essayer, tenter la chose, tenter connaître ça, vous habituer à ça, à ce corps, à ces seins, à ce parfum, à la beauté, à ce danger de mise au monde d’enfants que représente ce corps, à cette forme imberbe sans accidents musculaires ni de force, à ce visage, à cette peau nue, à cette coïncidence entre cette peau et la vie qu’elle recouvre.

Vous dites que vous voulez essayer, essayer plusieurs jours peut-être.

Peut-être plusieurs semaines.

Peut-être même pendant toute votre vie.

Elle demande: Essayer quoi?

Vous dites: D’aimer.’”

Intimiteit en theatraliteit

Wordt u graag aangeraakt door een vreemde? Houdt u van zijn lijfelijk voelbare aanwezigheid? Verliest u zichzelf graag in het theater? En zo ja, waaraan? Wilt u verrast worden, en meegenomen op een trip waarvan u het einde niet kan voorspellen? Het lijkt zo langzamerhand een nieuwe trend te worden. De voorstelling die je aanspreekt op je allerpersoonlijkste beleving. Die zich voordoet als een ervaring, eerder dan een logisch verhaal of een intellectueel discours. Een theater dat de nabijheid opzoekt, en zich (soms bijna letterlijk) in je beleving binnenwurmt. Een theater van de zinnelijkheid, dat de publieke context van de voorstelling tracht te omzeilen. Waarin de individuele kijker op zijn allerpersoonlijkste betrokkenheid wordt aangesproken. Waar de gedeelde ruimte plots een synesthetische belevingsmachine wordt die zijn geheim mondjesmaat in je oor fluistert.

Het labyrint van Enrique Vargas, *Het Sprookjesbordeel* van Peter Verhelst, de dark room van Het Toneelhuis, *Love Zero Control* van Buelens Paulina, het zijn maar enkele voorbeelden van de variëteit aan theatrale vormen die dit onderzoek oplevert. Wat ze gemeen hebben, is de intimiteit die in elk van deze voorstellingen wordt gecreëerd tussen performer en toeschouwer. De kijker wordt aangesproken op al zijn zintuigen. De voorstelling lijkt zich niet langer vóór het publiek, maar in en met het individu te ontvouwen.

Het is een complexe en dubbelzinnige situatie die zich hier ontwikkelt. Een ervaring die zich nog het best als een intimiteitservaring laat omschrijven. Maar wat moeten we daar precies onder verstaan? En hoe komt het dat een term, die zo wezenlijk persoonlijk geladen lijkt, toepasbaar wordt op de intrinsiek gedeelde theaterervaring? In het geval van de voornoemde voorstellingen, lijkt dit verklaard te worden door de bedrieglijke logica, dat de directe persoonlijke aanspreking die het publiek ervaart wordt geïnstigeerd door de letterlijk individuele verhouding die de performer aangaat met elk van de individuele kijkers.

Maar wat dan met een voorstelling als *Proust 1 of 2* van Guy Cassiers? De eerste een grote zaal-voorstelling, de tweede bescheiden van opzet. Maar allebei drijven ook deze voorstellingen op een onmiskenbaar intiem discours. Op een gedeelde beleving die zich buiten tijd en ruimte stelt. En die elke toeschouwer afzonderlijk aanspreekt op datgene wat wezenlijk niet kan gedeeld worden.

Uiteraard stelt zich op dat moment de vraag naar het functioneren van intimiteit binnen een dergelijke theatrale context. *Het Sprookjesbordeel* en *Proust* zullen in deze als leidraad dienen. De vraag naar ‘intimiteit’ is in dit opzet dan ook een vraag naar een theatraal begrip van het intieme: intimiteit als een specifieke ervaring in ruimte, tijd en nabijheid. Of hoe de theatrale leugen haar eigen grenzen uitwist.

Het geheim van de gesloten kamer

In gesloten kamers woekeren de vreselijkste geheimen. Het is de les die we leren uit wrede sprookjes en veelzeggende volksverhalen. Blauwbaard koesterde zijn gruwelijkste geheim achter gesloten deuren. Zeven dode vrouwen, en evenveel schuldige verlangens, herinneringen en ondeelbare ervaringen. Datgene wat we koesteren als wat ons het meest eigen is, lijkt zich niet door de huid te laten omsluiten.

Zoals Bachelard in zijn *La Poésie de l’espace* al zo trefzeker aantoonde, is de besloten ruimte de perfecte omgeving voor het opbloeien van intimiteit. Omdat het intieme zich enkel kan verhouden tot een afgeschermd buitenwereld, binnen de beschermende cocon van vier muren. Het lijkt of onze meest eigen beleving

pas ontstaat binnen de beslotenheid van een ruimte die we tot de onze hebben gemaakt. In dit ‘binnen’ lijkt het eigene te evaporeren. De ruimte wordt gepersonaliseerd, en alles erin wordt opgenomen in het allesoverheersende klimaat van onze intieme ervaring. Herinneringen enten zich op voorwerpen, meubelstukken, een zolder of een vergeten hoek. Onze verlangens zitten verborgen in gelijkaardige kleine doosjes, of met sleutels beveiligde schuiven en kasten. Het zijn de veilige containers van onze herinnering of onze onuitsprekbare fantasmen. Volgens Bachelard is intimiteit wezenlijk ruimtelijk. Het intieme laat zich ervaren in de herinnering die het ouderlijk huis oproept, in de ladekast die oude geheimen koestert, in de tijdruimtelijke associaties van de kindertijd, het opgroeien, het onuitsproken verlangen.

In die zin blijft de intieme ervaring niet beperkt tot het eigen lichaam. Ze ontstaat in de ruimte, op het moment dat het zelf zich overgeeft aan datgene wat het zelf niet is. In feite bestaat het intieme dus niet ‘binnen’ het individu, maar in de communicatie die het individu aangaat met zijn omgeving, op het moment dat het zich laat verleiden door de ruimte. Intimiteit ontstaat op het moment van overgave, waarin de strenge scheidingslijn tussen individu en ruimte zo dun wordt, dat ze haast onbestaande is. De ruimte wordt een klimaat waarin het verborgene tot leven komt.

Essentieel is dus dat in de intieme ervaring het verschil wordt uitgevaagd. Het verschil tussen mijzelf en de beschermende ruimte die mij omgeeft. Maar omgekeerd kunnen we eveneens stellen dat intimiteit ontstaat door uitsluiting. Door het uitsluiten van de buitenwereld met zijn logische beperkingen en door het instellen van een begrensde privé-domein waarbinnen individu en ruimte onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden.

‘The inclusion of the other in oneself’, de deelbaarheid van het intieme

‘De ce corps vous voudriez partir, vous voudriez revenir vers le corps des autres, le vôtre, revenir vers vous-même et en même temps c’est de devoir le faire que vous pleurez.’²